

Nowak, Marian

"Chłopi-robotnicy wsi płockiej.
Rzeczywistość i opinie (Studium
badawcze na przykładzie gromady
Brudzeń i Zągoty)", D. Gałaj, Warszawa
1964 : [recenzja]

Rocznik Mazowiecki 5, 482-483

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

coraz to wyższy poziom produkcji rolnej.

Badania dokonano na terenie powiatu plockiego w oparciu o „Wielką Ankietę Wiejską”, przeprowadzoną w 1961 r. przez Zakład Badań Rejonów Uprzemysławianych Polskiej Akademii Nauk. Badaniami objęto 85 wsi w czterech gromadach. Autor dla realizacji podjętego tematu wybrał metodę doboru celowego 287 gospodarstw, których cechą szczególną, odróżniającą je od pozostałych gospodarstw, było osiągnięcie wysokiej produkcji rolnej. Do gospodarstw przodujących zaliczono te gospodarstwa, których wartość produkcji gotowej przewyższała o 30% jej przeciętny poziom dla danej wsi.

W oparciu o uzyskane tą metodą materiały autor dokonuje szczegółowej analizy gospodarstw przodujących, przedstawiając je na tle pozostałych gospodarstw w badanym rejonie. Analiza dotyczy struktury, obszaru gospodarstw, użytkowania ziemi i jakości gleb, wyposażenia w środki produkcji,

zasoby siły roboczej i towarowość produkcji w obydwu typach gospodarstw. Ponadto autor rozpatruje warunki bytowe rodzin w gospodarstwach przodujących, ich poziom wiedzy i kultury oraz miejsce przodujących rolników w życiu społeczno-gospodarczym wsi. W oparciu o uzyskane wyniki badań autor dochodzi do stwierdzeń, że gospodarstwa przodujące odznaczają się wyższymi nakładami i racjonalniejszą ich strukturą. Jednakże odbywa się to kosztem pozostawania na tym samym poziomie lub nieznacznej poprawy warunków bytowych rodziny. Pod względem cech osobowych przodujący rolnicy wyróżniają się na tle pozostałych wyższym wykształceniem ogólnym, lepszym przygotowaniem zawodowym oraz większą aktywnością w życiu społeczno-politycznym i kulturalnym wsi.

Przodujące gospodarstwa chłopskie są przykładem taniej formy intensyfikacji produkcji rolnej i mogą służyć za wzór dla modernizacji chłopskiego rolnictwa na tym etapie rozwoju.

D. Gałaj, *Chłopi-robotnicy wsi plockiej. Rzeczywistość i opinie (Studium badawcze na przykładzie gromady Brudzeń i Zagoty)*, PWRiL, Warszawa 1964, s. 160.

Celem pracy było poznanie opinii ludności wiejskiej na temat grupy chłopów-robotników, przyczyn jej powstawania i perspektyw trwałości tej kategorii ludności w strukturze społeczno-zawodowej wsi. Badanie daje obraz zjawiska u progu jego rozwoju w rejonie poddanym wpływowi szybkiej industrializacji. Przeprowadzone zostało w 1962 r. w powiecie plockim i puławskim przez Ośrodek Badania Opinii Publicznej przy Polskim Radiu w oparciu o ankietę „Sprawy rolników i ich gospodarstw”, a objęło grupę po 500 głów rodzin w każdym powiecie. Wyniki badań przedstawiono na tle badań prowadzonych przez OBOP na reprezentacji ogólnopolskiej.

W badanej zbiorowości poddano analizie następujące cechy: strukturę gospodarstw, ich przestrzenne rozmieszczenie, wiek właścicieli gospodarstw, wykształcenie, liczbę osób w rodzinie i liczbę osób w rodzinie zdolnych do pracy, przynależność do organizacji społecznych i politycznych, wyposażenie w maszyny rolnicze i środki trwałego użytku oraz wartość produkcji gotowej na 1 ha.

W sferze badania opinii ludności wiejskiej o grupie chłopów-robotników opierano się na wypowiedziach dotyczących wartości produkcyjnej gospodarstw chłopów-robotników, rozmiarze zjawiska, przyczyn powstawania takich gospodarstw oraz poglądach dotyczą-

cych łączenia pracy rolniczej z pracą pozarolniczą.

Przeprowadzona analiza materiału badawczego pozwala autorowi na sformułowanie szeregu wniosków poznawczych i praktycznych.

Przyczyną podejmowania przez rolników dodatkowej pracy poza rolnictwem jest z jednej strony niewystarczająca ilość środków na utrzymanie rodziny uzyskiwana z gospodarstwa rolnego, z drugiej zaś — łatwość uzyskania dodatkowej pracy poza rolnictwem. Jednocześnie z punktu widzenia zakładów pracy chłopu-robotnicy stanowią atrakcyjną i najtańszą siłę roboczą.

Łączenie pracy rolniczej z pozarolniczą, czyli rozwój kategorii społecznej chłopów-robotników, jest zjawiskiem powszechnym w skali światowej w związku z rozwojem przemysłu, z tym że dynamika tworzenia się tej kategorii w Polsce jest największa.

W zależności od wysokości rocznych dochodów z pracy pozarolniczej i z rolnictwa można wydzielić gospodarstwa chłopów-robotników i robotniko-chłopów. Znaczne zróżnicowanie wewnątrz tej kategorii występuje także w związku z wielkością posiadanych gospodarstw. O ile problem zarobkowania w gospodarstwach 2—4-hektarowych jest zjawiskiem naturalnym i uzyskuje akceptację w opiniach ludności wiejskiej, to podjęcie dodatkowej pracy poza rolnictwem przez właścicieli większych gospodarstw jest oceniane krytycznie.

Dobre wyniki produkcyjne uzyskują gospodarstwa do 1 ha i, zdaniem autora, „gospodarstwa te mogą być trwałą kategorią ustrojową pogranicza układu przestrzennego i społeczno-gospodarczego «wieś—miasto»” (s. 131).

Innym czynnikiem różnicującym kategorię chłopów-robotników jest odległość od miejsca pracy. Wiąże się to

ściśle z czasem, który pozostaje im na pracę we własnym gospodarstwie rolnym, uczestnictwo w życiu własnej rodziny i udział w życiu społeczno-kulturalnym i gospodarczym wsi. W kategorii tej można wyróżnić wiele innych grup, co dowodzi, że jest ona wewnętrznie ogromnie zróżnicowana.

Na podstawie analizy materiału badawczego autor formułuje obok wniosków teoretycznych postulaty praktyczne dla polityki społecznej w kraju.

Produkcja rolna na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwie chłopów-robotników nie ulega obniżeniu, jeżeli obszar gospodarstwa nie przekracza 1 ha użytków rolnych, dojazd do pracy jest stosunkowo krótki i wygodny, a w danej wsi występuje znaczny odsetek takich gospodarstw. Spełnienie tych warunków przy jednoczesnym zorganizowaniu usług produkcyjnych dla takich gospodarstw pozwoliłoby na wykorzystanie rezerw siły roboczej tkwiącej w rodzinach chłopów-robotników i pozwoliłoby na liczbowy wzrost tej grupy.

Ograniczenie żywiołowości w tworzeniu się kategorii chłopów-robotników w rejonach uprzemysławianych wymaga kompleksowego rozwoju przemysłu i rolnictwa z jednoczesną dążnością do zatrudniania rzeczywistych nadwyżek siły roboczej drogą planowego doboru i niedopuszczenia do obniżenia produkcji rolnej.

Planowe kształtowanie grupy chłopów-robotników wymaga zabezpieczenia odpowiedniej ilości działek rolniczych w niedalekiej odległości od zakładu przemysłowego dla małorolnych chłopów z dalszych terenów, pragnących podjąć pracę poza rolnictwem.

Możliwości zastosowania takich rozwiązań w odniesieniu do chłopów-robotników uzyskują akceptację w opiniach ludności wiejskiej.